

ZAKON

O ZAŠTITI LICA SA MENTALNIM SMETNJAMA

("Sl. glasnik RS", br. 45/2013)

I UVODNE ODREDBE

Sadržina zakona

Član 1

Ovim zakonom bliže se uređuju osnovna načela, organizovanje i sprovođenje zaštite mentalnog zdravlja, način i postupak, organizacija i uslovi lečenja i smeštaj bez pristanka lica sa mentalnim smetnjama u stacionarne i druge zdravstvene ustanove.

Značenje izraza u ovom zakonu

Član 2

Osnovni pojmovi u ovom zakonu imaju sledeće značenje:

- 1) lice sa mentalnim smetnjama je nedovoljno mentalno razvijeno lice, lice sa poremećajima mentalnog zdravlja, odnosno lice obolelo od bolesti zavisnosti;
- 2) psihijatrijska ustanova je stacionarna zdravstvena ustanova ili organizacioni deo stacionarne zdravstvene ustanove u kojoj se obavljaju specijalističko-konsultativni pregledi i bolničko lečenje lica sa mentalnim smetnjama;
- 3) psihijatar je doktor medicine sa završenom specijalizacijom iz psihijatrije ili neuropsihijatrije, odnosno dečje psihijatrije;
- 4) konzilijum čine najmanje tri zdravstvena radnika i zdravstvena saradnika, od kojih su najmanje dva psihijatra, a jedan zdravstveni saradnik;
- 5) stručni tim čine zdravstveni radnici i zdravstveni saradnici koji utvrđuju i sprovode individualni plan lečenja i rehabilitacije lica sa mentalnim smetnjama;
- 6) medicinska mera je određeni dijagnostički postupak, oblik lečenja, prijem i smeštaj u psihijatrijsku ustanovu, uključivanje u odgovarajuće obrazovne programe koji se sprovode u psihijatrijskoj ustanovi, istraživanje na području zaštite i unapređenja zdravlja lica sa mentalnim smetnjama;
- 7) prijem u psihijatrijsku ustanovu je postupak od dolaska ili dovođenja lica sa mentalnim smetnjama u ovu ustanovu radi pregleda i lečenja, do donošenja odluke o njegovom zadržavanju ili smeštaju u psihijatrijsku ustanovu;

8) pristanak na smeštaj je slobodno izražena volja lica sa mentalnim smetnjama na smeštaj u psihijatrijsku ustanovu, radi primene određene medicinske mere, koja se zasniva na odgovarajućem poznavanju svrhe, prirode, posledica, koristi i rizika od medicinske mere i drugih mogućnosti lečenja;

9) dobrovoljni smeštaj je smeštaj lica sa mentalnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu, uz njegov pristanak;

10) zadržavanje bez pristanka je smeštaj lica sa mentalnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu od trenutka donošenja odluke psihijatra o zadržavanju ovog lica bez njegovog pristanka, do odluke suda o smeštaju bez pristanka;

11) smeštaj bez pristanka je smeštaj lica sa mentalnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu, bez njegovog pristanka, odnosno pristanka njegovog zakonskog zastupnika, koji je dat bez pretnji ili nepriličnog podstrekivanja, i to pošto mu se pruže dovoljne i razumljive informacije o dijagnostičkoj proceni, svrsi, načinu i predviđenom trajanju lečenja i očekivanim koristima od njega, alternativnim načinima lečenja uključujući manje intruzivne metode, mogućim bolovima i nelagodnostima, rizicima i propratnim pojavama predložene terapije;

12) dete je lice koje nije navršilo 18 godina života;

13) članovima uže porodice smatraju se supružnik ili vanbračni partner, deca, braća, sestre, roditelji, usvojitelj, usvojenik i druga lica koja žive u zajedničkom porodičnom domaćinstvu sa licem sa mentalnim smetnjama.

II NAČELA

Zaštita mentalnog zdravlja

Član 3

Zaštita mentalnog zdravlja podrazumeva prevenciju nastanka mentalnih smetnji, unapređenje mentalnog zdravlja, analizu i dijagnozu mentalnog stanja lica, lečenje i rehabilitaciju zbog mentalnih smetnji, kao i sumnje na postojanje mentalnih smetnji.

Zabrana diskriminacije

Član 4

Zaštita lica sa mentalnim smetnjama vrši se bez diskriminacije po osnovu rase, pola, rođenja, jezika, državljanstva, nacionalne pripadnosti, veroispovesti, političkog ili drugog uverenja, obrazovanja, pravnog ili socijalnog statusa, imovnog stanja, uzrasta, invaliditeta ili bilo kojeg drugog ličnog svojstva.

Zabranjena je diskriminacija na osnovu mentalnih smetnji.

Zaštita dostojanstva

Član 5

Svako lice sa mentalnim smetnjama ima pravo na humani tretman, uz puno poštovanje njegovog dostojanstva.

Zabrana zloupotrebe

Član 6

Zabranjeno je svako zlostavljanje, zanemarivanje, eksploatacija, zloupotreba ili ponižavajuće postupanje prema licu sa mentalnim smetnjama.

III PRAVA LICA SA MENTALNIM SMETNJAMA

Unapređenje mentalnog zdravlja

Član 7

Lice sa mentalnim smetnjama ima pravo na zaštitu i unapređenje mentalnog zdravlja kroz prevenciju, negu, lečenje i psihosocijalnu rehabilitaciju u odgovarajućim zdravstvenim i drugim ustanovama, oporavak i uključenje u porodičnu, radnu i društvenu sredinu, uz uvažavanje njegovog izbora.

Pravo na jednake uslove lečenja

Član 8

Lice sa mentalnim smetnjama ima pravo na jednake uslove lečenja koji su primereni njegovim zdravstvenim potrebama, pod istim uslovima kao i drugi korisnici zdravstvenih usluga.

Lice sa mentalnim smetnjama ima pravo na lečenje u najmanje restriktivnoj okolini, uz primenu najmanje restriktivnih i prinudnih medicinskih postupaka.

Lice sa mentalnim smetnjama ima pravo na lečenje koje odgovara njegovoj verskoj i kulturnoj pripadnosti.

Pravo na privatnost

Član 9

Lice sa mentalnim smetnjama ima pravo na privatnost, u skladu sa njegovim najboljim interesima.

Pravo na ostvarivanje građanskih i drugih prava lica sa mentalnim smetnjama

Član 10

Lice sa mentalnim smetnjama ima pravo na ostvarivanje građanskih, političkih, ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, u skladu sa Ustavom i zakonom.

Lice sa mentalnim smetnjama ima pravo i na druga prava kojima se uređuje oblast zdravstva i drugim zakonima.

Ograničenje prava lica sa mentalnim smetnjama

Član 11

Prava lica sa mentalnim smetnjama mogu biti ograničena ovim zakonom i drugim zakonima, samo kada je to neophodno da se zaštiti zdravlje ili bezbednost lica sa mentalnim smetnjama ili drugih lica.

Zdravstveni radnici dužni su da organizuju primenu medicinskih mera i lečenje lica sa mentalnim smetnjama kojima se u najmanjoj mogućoj meri ograničavaju njihova prava i slobode, samo onda kada postoji odsustvo mogućnosti za neko drugo rešenje.

Niko ne može biti prisiljen na procenu zdravstvenog stanja radi utvrđivanja postojanja mentalnih smetnji, osim u slučajevima i u postupku utvrđenim zakonom.

IV ZDRAVSTVENE USTANOVE ZA LEČENJE LICA SA MENTALNIM SMETNJAMA

Vrste ustanova za lečenje lica sa mentalnim smetnjama

Član 12

Zdravstvene ustanove za lečenje lica sa mentalnim smetnjama su psihijatrijske ustanove i domovi zdravlja koji obavljaju i delatnost lečenja lica sa mentalnim smetnjama.

U zdravstvenim ustanovama iz stava 1. ovog člana obrazuju se posebne organizacione jedinice koje obavljaju poslove zaštite mentalnog zdravlja u zajednici.

Vrstu i bliže uslove za obrazovanje organizacionih jedinica i obavljanje poslova zaštite mentalnog zdravlja u zajednici propisuje ministar nadležan za poslove zdravlja.

Lečenje lica sa mentalnim smetnjama u zdravstvenim ustanovama

Član 13

Prevenција mentalnih smetnji, nega, lečenje i rehabilitacija lica sa mentalnim smetnjama, prvenstveno se obavlja u primarnoj zdravstvenoj zaštiti, uvek kada je to moguće.

Lečenje u psihijatrijskim ustanovama sprovodi se kada je to jedini ili najbolji način da se obezbedi odgovarajući medicinski postupak.

Vođenje medicinske dokumentacije i evidencije

Član 14

Medicinska dokumentacija i evidencija lica sa mentalnim smetnjama vodi se u skladu sa zakonom kojim se uređuje vođenje medicinske dokumentacije i evidencije.

Individualni plan lečenja lica sa mentalnim smetnjama

Član 15

Lečenje lica sa mentalnim smetnjama u zdravstvenim ustanovama iz člana 12. ovog zakona, prilagođava se svakom licu sa mentalnim smetnjama posebno, u zavisnosti od medicinskih indikacija, i zasniva se na individualnom planu lečenja koji utvrđuje i sprovodi stručni tim zdravstvene ustanove, uz učešće tog lica, odnosno njegovog zakonskog zastupnika.

Individualni plan lečenja sastavni je deo medicinske dokumentacije i ažurira se jednom nedeljno.

Članovi uže porodice lica sa mentalnim smetnjama uvek su uključeni u postupak njegovog lečenja, osim ako to nepovoljno utiče na njegovo lečenje.

Pristanak lica sa mentalnim smetnjama na medicinsku meru

Član 16

Medicinska mera bez saglasnosti prethodno informisanog lica sa mentalnim smetnjama može se sprovoditi samo pod uslovima utvrđenim zakonom.

Lice sa mentalnim smetnjama koje razume prirodu, posledice i rizik predložene medicinske mere, i koje na osnovu toga može da donese odluku i izrazi svoju volju, može se podvrgnuti medicinskom postupku samo uz svoj pismeni pristanak.

Sposobnost lica sa mentalnim smetnjama za davanje pristanka na predloženu medicinsku meru procenjuje psihijatar i pismeni nalaz i mišljenje o tome prilaže u medicinsku dokumentaciju.

Sposobnost donošenja odluke o pristanku na predloženu medicinsku meru podrazumeva sposobnost lica sa mentalnim smetnjama da razume prirodu stanja, svrhu mere koja mu se predlaže i posledice davanja ili odbijanja pristanka na medicinsku meru.

Lice sa mentalnim smetnjama iz stava 2. ovog člana može zahtevati da davanju pristanka na predloženu medicinsku meru bude prisutno lice u koje ono ima poverenje.

Lice sa mentalnim smetnjama ne može se odreći prava na davanje ili odbijanje pristanka.

Opoziv ili odbijanje pristanka lica sa mentalnim smetnjama na medicinsku meru

Član 17

Pristanak na predloženu medicinsku meru iz člana 16. ovog zakona može se opozvati u bilo koje vreme, u pismenoj formi.

Licu sa mentalnim smetnjama koje opoziva pristanak na medicinsku meru moraju se prethodno objasniti posledice prestanka primenjivanja određene medicinske mere.

Opozivanje pristanka na predloženu medicinsku meru ne proizvodi pravno dejstvo, ukoliko se ispunje uslovi za primenu postupka lečenja bez pristanka lica sa mentalnim smetnjama.

U slučaju opoziva ili odbijanja predložene medicinske mere, lice sa mentalnim smetnjama može biti podvrgnuto medicinskoj meri u slučajevima i na način propisanim članom 19. ovog zakona.

Član 18

Lice sa mentalnim smetnjama koje nije sposobno da dâ svoj pristanak na predloženu medicinsku meru, jer ne ispunjava uslove iz člana 16. stav 4. ovog zakona, može biti podvrgnuto medicinskoj meri, u skladu sa zakonom.

Dete može biti podvrgnuto medicinskoj meri samo pod uslovima utvrđenim zakonom.

Kada pristanak na predloženu medicinsku meru daje zakonski zastupnik deteta ili lica sa mentalnim smetnjama, psihijatar je dužan da ga informiše na način i po postupku koji su utvrđeni zakonom.

Postupak lečenja lica sa mentalnim smetnjama bez njegovog pristanka

Član 19

Ako lice sa mentalnim smetnjama nije sposobno da dâ svoj pristanak na predloženi postupak lečenja, a nema zakonskog zastupnika ili nema uslova da se pristanak zakonskog zastupnika pribavi, može biti podvrgnuto medicinskoj meri bez pristanka, izuzetno ako je:

- 1) lečenje neophodno da bi se sprečilo značajno pogoršanje njegovog zdravstvenog stanja;
- 2) medicinska mera usmerena ka ponovnom uspostavljanju sposobnosti donošenja odluke o pristanku na predloženu medicinsku meru;
- 3) preduzimanje medicinske mere bez pristanka lica sa mentalnim smetnjama neophodno da bi se sprečilo ugrožavanje života i bezbednosti tog lica ili života i bezbednosti drugih lica.

Ako lice sa mentalnim smetnjama nema zakonskog zastupnika, zdravstvena ustanova dužna je da o tome obavesti nadležni organ starateljstva i da predloži da se pokrene postupak za postavljanje zakonskog zastupnika, u skladu sa odredbama zakona kojim se uređuju porodični odnosi.

Medicinska mera može se primenjivati bez pristanka lica sa mentalnim smetnjama, samo dok traju razlozi iz stava 1. i postupak iz stava 2. ovog člana.

Odluku o preduzimanju medicinske mere bez pristanka lica sa mentalnim smetnjama donosi konzilijum zdravstvene ustanove odmah po nastupanju razloga iz stava 1. ovog člana.

O razlozima za lečenje lica sa mentalnim smetnjama bez pristanka iz stava 1. ovog člana, zdravstvena ustanova dužna je da, bez odlaganja, obavesti njegovog zakonskog zastupnika i da ga pouči o pravu na prigovor, u skladu sa zakonom.

V DOBROVOLJNI SMEŠTAJ LICA SA MENTALNIM SMETNJAMA U PSIHIJATRIJSKU USTANOVU

Pristanak lica sa mentalnim smetnjama na bolničko lečenje

Član 20

Lice sa mentalnim smetnjama koje može da razume svrhu i posledice smeštaja u psihijatrijsku ustanovu i koje je na osnovu toga sposobno da donese odluku o pristanku na smeštaj, može se, uz pismeni pristanak, smestiti u psihijatrijsku ustanovu.

Pristanak na smeštaj u psihijatrijsku ustanovu lice sa mentalnim smetnjama daje u pismenom obliku psihijatru, koji je dužan da u vreme davanja pristanka utvrdi sposobnost tog lica za davanje pristanka na smeštaj, kao i da datu izjavu o pristanku na smeštaj uloži u medicinsku dokumentaciju.

Lice sa mentalnim smetnjama smestiće se u psihijatrijsku ustanovu ukoliko psihijatar utvrdi da se radi o licu sa mentalnim smetnjama kod kojeg se poboljšanje stanja, odnosno povoljan terapijski ishod ne može postići lečenjem izvan psihijatrijske ustanove.

Lice sa mentalnim smetnjama, koje nije sposobno da da pristanak, može se smestiti u psihijatrijsku ustanovu na zahtev i uz pismeni pristanak njegovog člana uže porodice ili njegovog zakonskog zastupnika.

Dete, ili lice sa mentalnim smetnjama, može se smestiti u psihijatrijsku ustanovu uz pismeni pristanak zakonskog zastupnika.

U slučaju da psihijatar smatra da zakonski zastupnik ne postupa u najboljem interesu deteta, lica sa mentalnim smetnjama ili lica lišenog poslovne sposobnosti, psihijatrijska ustanova je dužna da o tome bez odlaganja obavesti nadležni organ starateljstva.

VI ZADRŽAVANJE BEZ PRISTANKA I SMEŠTAJ BEZ PRISTANKA LICA SA MENTALNIM SMETNJAMA U PSIHIJATRIJSKU USTANOVU

Razlozi za zadržavanje bez pristanka i smeštaj bez pristanka lica sa mentalnim smetnjama

Član 21

Lice sa mentalnim smetnjama za koje doktor medicine ili psihijatar proceni da, usled mentalnih smetnji, ozbiljno i direktno ugrožava sopstveni život ili zdravlje ili bezbednost, odnosno život ili zdravlje ili bezbednost drugog lica, može se smestiti u psihijatrijsku ustanovu bez svog pristanka, samo ukoliko nisu na raspolaganju manje restriktivni načini za pružanje zdravstvene zaštite, po postupku za zadržavanje bez pristanka i smeštaj bez pristanka lica sa mentalnim smetnjama, u skladu sa ovim zakonom.

Lice sa mentalnim smetnjama ili lice lišeno poslovne sposobnosti može se, iz razloga navedenih u stavu 1. ovog člana, smestiti u psihijatrijsku ustanovu i bez pristanka njegovog zakonskog zastupnika, po postupku za zadržavanje bez pristanka i smeštaj bez pristanka, u skladu sa ovim zakonom.

Lice iz st. 1. i 2. ovog člana zadržaće se bez pristanka ili smestiti bez pristanka u psihijatrijsku ustanovu, samo kada je to jedini način da mu se obezbedi neophodna medicinska mera i koja traje samo dok traju zdravstveni razlozi za zadržavanje bez pristanaka ili smeštaj bez pristanka.

Pokretanje postupka za zadržavanje bez pristanka i smeštaj bez pristanka lica sa mentalnim smetnjama

Član 22

Postupak za zadržavanje bez pristanka i smeštaj bez pristanka lica sa mentalnim smetnjama mogu pokrenuti članovi njegove uže porodice, organ starateljstva, poslodavac i zdravstveni radnici, obaveštavanjem ministarstva nadležnog za unutrašnje poslove i hitne medicinske pomoći o ugrožavajućem ponašanju tog lica.

Službena lica ministarstva nadležnog za unutrašnje poslove i zdravstveni radnici hitne medicinske pomoći, dužni su da bez odlaganja lice sa mentalnim smetnjama odvedu u najbliži dom zdravlja ili zavod za hitnu medicinsku pomoć.

Ukoliko doktor medicine doma zdravlja ili zavoda za hitnu medicinsku pomoć proceni, na osnovu pregleda, da je potrebno stacionarno lečenje, uputiće bez odlaganja lice sa mentalnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu.

Član 23

Psihijatar koji primi lice iz člana 22. ovog zakona, dužan je da bez odlaganja izvrši njegov pregled, kako bi utvrdio da li postoje zdravstveni razlozi za njegovo stacionarno lečenje.

Odluka o zadržavanju bez pristanka lica sa mentalnim smetnjama

Član 24

Kada psihijatar utvrdi da postoje zdravstveni razlozi za stacionarno lečenje i zadržavanje bez pristanka lica iz člana 22. ovog zakona, dužan je da bez odlaganja donese odluku o zadržavanju bez pristanka lica sa mentalnim smetnjama.

Psihijatar koji je doneo odluku iz stava 1. ovog člana dužan je da obrazloženje te odluke upiše u medicinsku dokumentaciju.

Psihijatar će odluku o zadržavanju bez pristanka na prigodan način saopštiti i obrazložiti licu sa mentalnim smetnjama zadržanom bez pristanka i upoznati ga sa razlozima i ciljevima takvog zadržavanja, kao i sa njegovim pravima i dužnostima, u skladu sa zakonom.

Po prijemu lica sa mentalnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu, najkasnije prvog radnog dana konzilijum psihijatrijske ustanove odlučiće da li će se ovo lice zadržati na daljem bolničkom lečenju, ili će biti otpušteno.

Obaveštenje o zadržavanju bez pristanka lica sa mentalnim smetnjama

Član 25

Psihijatrijska ustanova koja je zadržala bez pristanka lice sa mentalnim smetnjama dužna je da organizuje hitan konzilijarni pregled ovog lica.

Psihijatrijska ustanova koja je zadržala bez pristanka lice sa mentalnim smetnjama iz člana 22. ovog zakona dužna je da u roku od 24 sata od dana konzilijarnog pregleda dostavi nadležnom sudu na području na kojem se nalazi ta psihijatrijska ustanova obaveštenje o njegovom zadržavanju, zajedno sa medicinskom dokumentacijom, kao i obrazloženje o zdravstvenim razlozima zadržavanja bez pristanka lica sa mentalnim smetnjama.

Psihijatrijska ustanova dužna je da obaveštenje o zadržavanju bez pristanka lica sa mentalnim smetnjama dostavi bez odlaganja i tom licu, njegovom zakonskom zastupniku ukoliko je poznat, jednom od članova uže porodice, kao i nadležnom organu starateljstva.

Zadržavanje bez pristanka dobrovoljno smeštenog lica sa mentalnim smetnjama

Član 26

Postupak zadržavanja lica sa mentalnim smetnjama, iz čl. 24. i 25. ovog zakona, bez njegovog pristanka primenjuje se i kada je lice sa mentalnim smetnjama već smešteno u psihijatrijsku ustanovu uz svoj pristanak, pa taj pristanak opozove, ukoliko u međuvremenu nastupe zdravstveni razlozi za smeštaj bez pristanka lica sa mentalnim smetnjama.

Rok od 24 sata za dostavljanje obaveštenja o zadržavanju lica sa mentalnim smetnjama bez njegovog pristanka i medicinske dokumentacije nadležnom sudu, počinje da teče od dana opoziva pristanka na smeštaj.

Psihijatrijska ustanova dužna je da obaveštenje o zadržavanju lica sa mentalnim smetnjama iz stava 1. ovog člana bez njegovog pristanka, dostavi i tom licu, njegovom zakonskom zastupniku - ukoliko je poznat, jednom od članova uže porodice i nadležnom organu starateljstva.

Nadležnost suda

Član 27

O zadržavanju lica sa mentalnim smetnjama u psihijatrijskoj ustanovi bez njegovog pristanka odlučuje sud na čijem se području nalazi sedište psihijatrijske ustanove u kojoj je lice sa mentalnim smetnjama zadržano bez svog pristanka.

Postupak za zadržavanje u psihijatrijskoj ustanovi bez pristanka lica sa mentalnim smetnjama uređuje se ovim zakonom, a na pitanja postupka koja nisu posebno uređena ovim zakonom primenjuju se odredbe zakona kojima se uređuje vanparnični postupak.

Hitnost postupka i isključenje javnosti

Član 28

Postupak pred sudom za zadržavanje bez pristanka lica sa mentalnim smetnjama u psihijatrijskoj ustanovi je hitan.

U postupku iz stava 1. ovog člana isključena je opšta javnost.

Sud može da dopusti da ročištu prisustvuje, pored članova uže porodice lica sa mentalnim smetnjama, i lice u koje ono ima poverenja ako se ono ili njegov zakonski zastupnik tome ne protive.

Ročištu može da prisustvuje i punomoćnik lica sa mentalnim smetnjama.

Postupak suda po saznanju o zadržavanju lica sa mentalnim smetnjama bez njegovog pristanka

Član 29

Sud je dužan da u roku od tri dana od dana prijema obaveštenja o zadržavanju iz člana 25. stav 2. ovog zakona održi ročište u psihijatrijskoj ustanovi u kojoj je zadržano lice sa mentalnim smetnjama i sasluša lice o čijem zadržavanju odlučuje.

Sud je dužan da u roku iz stava 1. ovog člana donese odluku o zadržavanju bez pristanka lica sa mentalnim smetnjama.

Odluka o zadržavanju bez pristanka ili otpustu lica sa mentalnim smetnjama

Član 30

Odlukom o zadržavanju lica sa mentalnim smetnjama iz člana 29. stav 2. ovog zakona sud određuje i vreme zadržavanja u psihijatrijskoj ustanovi.

Član 31

Sud može, pre isteka vremena određenog za zadržavanje lica sa mentalnim smetnjama u psihijatrijskoj ustanovi, po službenoj dužnosti ili na predlog tog lica, njegovog zakonskog zastupnika ili psihijatrijske ustanove, da odluči o njegovom otpustu iz psihijatrijske ustanove, ako utvrdi da se zdravstveno stanje tog lica poboljšalo u tolikoj meri da su prestali zdravstveni razlozi za njegovo dalje zadržavanje bez pristanka.

Član 32

Sud je dužan, pre donošenja odluke o zadržavanju bez pristanka lica sa mentalnim smetnjama ili o njegovom otpustu iz psihijatrijske ustanove, da pribavi pismeni nalaz i mišljenje jednog od psihijatara sa liste stalnih sudskih veštaka o tome da li je zadržavanje bez pristanka ili otpust iz psihijatrijske ustanove, opravdan.

Sud, pre donošenja odluke o zadržavanju bez pristanka deteta ili o njegovom otpustu iz psihijatrijske ustanove, mišljenje iz stava 1. ovog člana, po pravilu, pribavlja i od specijaliste dečje psihijatrije.

Psihijatar iz st. 1. i 2. ovog člana, nakon što lično obavi pregled lica sa mentalnim smetnjama, dostavlja sudu pismeni nalaz i mišljenje o potrebi zadržavanja bez pristanka, odnosno o otpustu iz psihijatrijske ustanove.

Pre donošenja odluke o zadržavanju bez pristanka ili o otpustu iz psihijatrijske ustanove, sud može zatražiti obaveštenje i od nadležnog organa starateljstva, članova uže porodice ili od

drugih lica koji mogu dati podatke koji su od uticaja na odluku o zadržavanju bez pristanka ili otpustu lica sa mentalnim smetnjama.

Pre donošenja odluke o zadržavanju bez pristanka ili o otpustu lica sa mentalnim smetnjama iz psihijatrijske ustanove, sud je dužan da u psihijatrijskoj ustanovi održi ročište i sasluša lice sa mentalnim smetnjama o čijem zadržavanju odlučuje.

Član 33

Sud je dužan da u odluci o zadržavanju bez pristanka lica sa mentalnim smetnjama odredi trajanje zadržavanja bez pristanka, koje ne može biti duže od 30 dana, računajući od dana kada je psihijatar doneo odluku o zadržavanju bez pristanka lica sa mentalnim smetnjama.

Produženje zadržavanja u psihijatrijskoj ustanovi lica sa mentalnim smetnjama bez njegovog pristanka

Član 34

Ako psihijatrijska ustanova proceni da lice sa mentalnim smetnjama koje je zadržano bez svog pristanka, treba da ostane na bolničkom lečenju i nakon isteka vremena zadržavanja određenog u rešenju suda, dužna je da pet dana pre isteka vremena određenog u rešenju suda, predloži sudu donošenje rešenja o produženju zadržavanja tog lica bez njegovog pristanka, u skladu sa procenom konzilijuma psihijatrijske ustanove u pogledu ishoda lečenja.

Sud je dužan da o predlogu psihijatrijske ustanove o produženju zadržavanja lica sa mentalnim smetnjama bez njegovog pristanka, odluči do isteka vremena određenog rešenjem o zadržavanju bez pristanka.

Sud može, rešenjem iz stava 2. ovog člana, produžiti zadržavanje bez pristanka lica sa mentalnim smetnjama u psihijatrijskoj ustanovi u trajanju do tri meseca od dana isteka vremena određenog rešenjem suda o zadržavanju bez pristanka.

Svako dalje zadržavanje bez pristanka lica sa mentalnim smetnjama može se produžiti rešenjem suda, na vreme do šest meseci.

Psihijatrijska ustanova, po pravilu, dostavlja sudu redovne tromesečne izveštaje o zdravstvenom stanju lica sa mentalnim smetnjama zadržanog bez njegovog pristanka, a na zahtev suda i češće.

Odluka o produženom zadržavanju u psihijatrijskoj ustanovi lica sa mentalnim smetnjama bez njegovog pristanka

Član 35

Sud je dužan da donese rešenje o produženom zadržavanju u psihijatrijskoj ustanovi lica sa mentalnim smetnjama bez njegovog pristanka, po istom postupku po kome je doneo i rešenje o zadržavanju bez pristanka.

Sud je dužan da rešenje o produženom zadržavanju u psihijatrijskoj ustanovi lica sa mentalnim smetnjama bez njegovog pristanka donese najkasnije do isteka prethodno određenog trajanja vremena zadržavanja bez pristanka.

Dostavljanje odluke suda o zadržavanju bez pristanka

Član 36

Sud je dužan da, bez odlaganja, rešenje o zadržavanju u psihijatrijskoj ustanovi lica sa mentalnim smetnjama bez njegovog pristanka dostavi tom licu, njegovom zakonskom zastupniku, odnosno punomoćniku, jednom od članova uže porodice, nadležnom organu starateljstva i psihijatrijskoj ustanovi u kojoj je lice sa mentalnim smetnjama zadržano bez pristanka.

Postupak po žalbi

Član 37

Protiv rešenja o zadržavanju, odnosno smeštaju u psihijatrijsku ustanovu lica sa mentalnim smetnjama žalbu može izjaviti to lice i njegov zakonski zastupnik, u roku od tri dana od dana dostavljanja rešenja.

Lice sa mentalnim smetnjama može izjaviti žalbu bez obzira na stanje svog mentalnog zdravlja.

Žalba ne zadržava izvršenje rešenja ako sud iz opravdanih razloga drugačije ne odluči.

Sud žalbu sa spisima bez odlaganja dostavlja drugostepenom sudu, koji o njoj odlučuje u roku od tri dana od dana njenog prijema.

VII PRAVA I OBAVEZE LICA SA MENTALNIM SMETNJAMA U PSIHIJATRIJSKOJ USTANOVU

Prava i obaveze lica sa mentalnim smetnjama smeštenih u psihijatrijsku ustanovu

Član 38

Svako lice sa mentalnim smetnjama koje je smešteno u psihijatrijsku ustanovu, ima pravo da:

- 1) bude obavешteno o razlozima i ciljevima smeštaja, svrsi, prirodi, posledicama, korisnosti i rizicima sprovođenja predloženog lečenja, kao i o identitetu i profesionalnom statusu zdravstvenih radnika i zdravstvenih saradnika koji učestvuju u postupku njegovog lečenja;
- 2) u vreme prijema, a kasnije na svoj izričit zahtev, bude upoznato sa svojim pravima i obavezama, kao i da bude poučeno o tome kako može da ih ostvaruje;
- 3) aktivno učestvuje u planiranju i sprovođenju svoga lečenja, oporavka i resocijalizacije;
- 4) se radno osposobljava prema opštem ili posebnom programu za lice sa mentalnim smetnjama;

- 5) dobije odgovarajuću naknadu za rad u radno-terapijskim poslovima od kojih psihijatrijska ustanova u kojoj se nalazi na lečenju ostvaruje prihode;
- 6) podnosi prigovore, u skladu sa zakonom kojim se uređuju prava pacijenata;
- 7) bez nadzora i ograničenja podnosi zahteve, prigovore, žalbe i druge pravne lekove nadležnim pravosudnim, državnim i drugim organima;
- 8) se savetuje nasamo sa svojim zakonskim zastupnikom ili punomoćnikom;
- 9) se odmara, druži sa drugim licima, bavi rekreativnim aktivnostima, u skladu sa svojim mogućnostima i da prima posete;
- 10) o svom trošku šalje i prima, uz punu privatnost, bez nadzora i ograničenja, poštu, pakete, novine i da telefonira;
- 11) prati radio i televizijske programe;
- 12) drži kod sebe predmete za ličnu upotrebu;
- 13) da učestvuje, po sopstvenom izboru, u verskim aktivnostima, u okviru mogućnosti koje ima psihijatrijska ustanova;
- 14) da zavisno od pola, bude smešteno i da spava u odvojenim prostorijama.

Ostvarivanje prava lica sa mentalnim smetnjama iz stava 1. tač. 1), 2), 3), 6) i 7) ovog člana, u ime ovog lica može zahtevati i njegov zakonski zastupnik.

Lice sa mentalnim smetnjama je dužno da aktivno učestvuje u lečenju, prema prethodno dogovorenom terapijskom programu.

Za vreme lečenja i ostvarivanja zdravstvene zaštite, lice sa mentalnim smetnjama je dužno da poštuje pravila o uslovima boravka i ponašanja predviđenih opštim aktima psihijatrijske ustanove.

Prava iz stava 1. tač. 9), 10), 11), 12) i 13) ovog člana mogu se ograničiti kad postoji osnovana sumnja da lice sa mentalnim smetnjama namerava da pribavi oružje ili psihoaktivne kontrolisane supstance, da se dogovara o bežanju, da planira izvršenje krivičnog dela, ili kad to zahteva njegovo zdravstveno stanje.

VIII POVERLJIVOST PODATAKA O ZDRAVSTVENOM STANJU LICA SA MENTALNIM SMETNJAMA

Podaci o zdravstvenom stanju lica sa mentalnim smetnjama

Član 39

Podaci o zdravstvenom stanju, odnosno podaci iz medicinske dokumentacije lica sa mentalnim smetnjama, spadaju u podatke o ličnosti i predstavljaju naročito osetljive podatke o ličnosti, u skladu sa zakonom.

Podatke iz stava 1. ovog člana dužni su da čuvaju svi zdravstveni radnici i zdravstveni saradnici koji učestvuju u lečenju lica sa mentalnim smetnjama, kao i druga lica zaposlena u zdravstvenim ustanovama, u skladu sa zakonom.

Član 40

Ne smatra se odavanjem podataka iz medicinske dokumentacije lica sa mentalnim smetnjama:

- 1) otkrivanje saznanja da lice sa mentalnim smetnjama priprema izvršenje krivičnog dela;
- 2) otkrivanje, pokretanje ili vođenje krivičnog postupka za najteža krivična dela, ako bi krivični postupak bio znatno usporen ili bi vođenje postupka bilo onemogućeno bez otkrivanja inače zaštićenih podataka o ličnosti;
- 3) ako je to u interesu javnog zdravlja i bezbednosti;
- 4) radi sprečavanja izlaganja drugog lica sa mentalnim smetnjama neposrednoj i ozbiljnoj opasnosti za život, bezbednost ili zdravlje, odnosno, ako bi čuvanje podataka bitno ugrozilo život ili zdravlje tog lica ili drugih lica sa mentalnim smetnjama.

Dostupnost medicinske dokumentacije i evidencije

Član 41

Podaci iz medicinske dokumentacije i evidencije, ili kopije tih podataka mogu se dostavljati sudu, organu starateljstva, organizaciji obaveznog zdravstvenog osiguranja, pravnim licima koje obavljaju delatnost dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja, organu nadležnom za poslove statistike kao i zdravstvenim ustanovama koje obavljaju poslove javnog zdravlja, u skladu sa zakonom.

Medicinska evidencija i dokumentacija koja se dostavlja u skladu sa stavom 1. ovog člana, sadrži samo one podatke koji su neophodni za ostvarivanje svrhe zbog koje se zahteva njeno dostavljanje.

Uvid u medicinsku dokumentaciju i evidenciju

Član 42

Lice sa mentalnim smetnjama ima pravo uvida u svoju medicinsku dokumentaciju i evidenciju, u skladu sa zakonom.

Razgovor sa službenim licima i drugim stručnim radnicima

Član 43

Psihijatar može da odobri razgovor lica sa mentalnim smetnjama, smeštenog u psihijatrijsku ustanovu, sa službenim licima ministarstva nadležnog za unutrašnje poslove i stručnim radnicima nadležnog organa starateljstva, samo kad to dozvoljava njegovo zdravstveno stanje.

Lice sa mentalnim smetnjama, koje je smešteno u psihijatrijsku ustanovu, uvek kad to dozvoljava njegovo zdravstveno stanje, ima pravo da traži zaštitu svojih prava, u skladu sa zakonom kojim se uređuje oblast zaštite prava pacijenata.

IX OTPUST IZ PSIHIJATRIJSKE USTANOVE

Otpust

Član 44

Postupak otpusta iz psihijatrijske ustanove dobrovoljno smeštenog lica sa mentalnim smetnjama, isti je kao postupak otpusta drugih pacijenata iz drugih zdravstvenih ustanova, osim ukoliko su nastali razlozi za zadržavanje bez pristanka.

Otpust po odluci suda

Član 45

Lice sa mentalnim smetnjama, koje je smešteno bez njegovog pristanka u psihijatrijsku ustanovu, otpušta se iz psihijatrijske ustanove istekom vremena koje je određeno rešenjem suda i nakon što prestanu razlozi zbog kojih je određen prisilni smeštaj.

Psihijatrijska ustanova može otpustiti lice sa mentalnim smetnjama, koje je smešteno bez svog pristanka u psihijatrijsku ustanovu, pre isteka vremena smeštaja određenog rešenjem suda, ako više ne postoje razlozi za zadržavanje bez pristanka u psihijatrijskoj ustanovi, uz prethodno donetu odluku suda.

Sud može, i pre isteka vremena smeštaja u psihijatrijsku ustanovu bez pristanka lica sa mentalnim smetnjama, da odluči o njegovom otpustu i na njegov zahtev ili zahtev njegovog zakonskog zastupnika, ako to dozvoljava zdravstveno stanje lica sa mentalnim smetnjama.

X PRIMENA FIZIČKOG SPUTAVANJA I IZOLACIJE

Razlozi za primenu fizičkog sputavanja i izolacije

Član 46

Fizičko sputavanje i izolacija lica sa mentalnim smetnjama koje je smešteno u psihijatrijsku ustanovu, primeniće se, izuzetno, kada je to jedino sredstvo da se to lice spreči da svojim ponašanjem ozbiljno ugrozi sopstveni život i bezbednost ili život i bezbednost drugih lica.

Pre nego što primeni fizičko sputavanje i izolaciju iz stava 1. ovog člana, psihijatar će upozoriti to lice da će se preduzeti mere njegovog fizičkog sputavanja i izolacije.

Primena i trajanje fizičkog sputavanja i izolacije

Član 47

Fizičko sputavanje i izolacija iz člana 46. ovog zakona primeniće se isključivo u meri i na način preko potreban radi otklanjanja opasnosti izazvane postupcima lica sa mentalnim smetnjama.

Ove mere mogu da traju samo onoliko vremena koliko je potrebno da se ostvari svrha iz stava 1. ovog člana.

Uslovi za primenu fizičkog sputavanja i izolacije

Član 48

Primena fizičkog sputavanja i izolacije lica sa mentalnim smetnjama dozvoljena je u psihijatrijskim ustanovama koje imaju obezbeđene sve uslove za njenu primenu.

Bliže uslove koje moraju da ispunjavaju psihijatrijske ustanove za primenu fizičkog sputavanja i izolacije, propisuje ministar nadležan za poslove zdravlja.

Nadležnost za donošenje odluke o fizičkom sputavanju i izolaciji

Član 49

Odluku o primeni fizičkog sputavanja i izolacije lica sa mentalnim smetnjama, donosi psihijatar i nadzire njenu primenu.

Podaci o razlozima, načinu, merama i trajanju primene fizičkog sputavanja i izolacije lica sa mentalnim smetnjama, kao i ime psihijatra koji je doneo odluku o njenoj primeni, obavezno se upisuju u medicinsku dokumentaciju.

Psihijatrijska ustanova dužna je da odmah obavesti zakonskog zastupnika lica sa mentalnim smetnjama o njegovom fizičkom sputavanju i izolaciji.

Praćenje primene fizičkog sputavanja i izolacije

Član 50

Psihijatar je dužan da prati fizičko i mentalno stanje lica sa mentalnim smetnjama u slučaju primene fizičkog sputavanja i izolacije.

Savladavanje telesnog otpora lica sa mentalnim smetnjama uz pomoć službenih lica

Član 51

Ovlašćena službena lica ministarstva nadležnog za unutrašnje poslove dužna su da, na poziv zdravstvenog radnika, pruže pomoć prilikom savladavanja telesnog otpora lica sa mentalnim smetnjama, i to samo dok to lice pruža telesni otpor i dok se ne obezbedi zbrinjavanje i otklanjanje neposredne opasnosti za njega, ili za druga lica.

Pomoć službenih lica

Član 52

Kada postoji direktna opasnost da će lice sa mentalnim smetnjama svojim ponašanjem u psihijatrijskoj ustanovi ugroziti sopstveni život, život drugog lica, ili se radi o drugim težim

situacijama, ovlašćena službena lica ministarstva nadležnog za unutrašnje poslove, na poziv zdravstvenih radnika psihijatrijske ustanove ili hitne medicinske pomoći, pružice odgovarajuću pomoć u skladu sa odredbama zakona kojim se uređuje postupanje policijskih službenika.

Postupak službenih lica u slučaju bekstva lica sa mentalnim smetnjama iz psihijatrijske ustanove

Član 53

Ovlašćena službena lica ministarstva nadležnog za unutrašnje poslove dužna su da na osnovu prijave psihijatrijske ustanove, usmene ili pismene, pronađu i vrate lice sa mentalnim smetnjama koje je pobjeglo iz ove ustanove.

Poziv službenim licima

Član 54

Zdravstveni radnik, koji je uputio poziv službenim licima ministarstva nadležnog za unutrašnje poslove, dužan je da taj poziv naknadno, u pismenom obliku, obrazloži i da to obrazloženje uloži u medicinsku dokumentaciju lica sa mentalnim smetnjama.

Obrazloženje iz stava 1. ovog člana psihijatrijska ustanova u obavezi je da bez odlaganja dostavi i ministarstvu nadležnom za unutrašnje poslove, čiji su policijski službenici postupali.

XI POSEBNI OBLICI LEČENJA LICA SA MENTALNIM SMETNJAMA

Elektrokonvulzivno lečenje lica sa mentalnim smetnjama

Član 55

Elektrokonvulzivno lečenje lica sa mentalnim smetnjama može se primeniti samo ako se kumulativno ispune sledeći uslovi:

- 1) ako je to u najboljem interesu lica sa mentalnim smetnjama, u odnosu na njegovo zdravstveno stanje;
- 2) ako su prethodno preduzete sve ostale metode lečenja;
- 3) ako je lice sa mentalnim smetnjama nad kojim se sprovodi lečenje, ili njegov zakonski zastupnik, pismeno informisano o ovom lečenju;
- 4) ako je lice sa mentalnim smetnjama nad kojim se sprovodi lečenje, dalo svoj pismeni pristanak na takvo lečenje.

Primena elektrokonvulzivnog lečenja lica sa mentalnim smetnjama dozvoljena je samo uz prethodnu medikaciju, odnosno, korišćenje anestetika i miorelaksanata.

Primena elektrokonvulzivnog lečenja lica sa mentalnim smetnjama upisuje se u medicinsku dokumentaciju, zajedno sa njegovim pismenim pristankom, odnosno pismenim pristankom njegovog zakonskog zastupnika.

Primena elektrokonvulzivnog lečenja dece zabranjena je.

Zabrana primene psihohirurgije i sterilizacije lica sa mentalnim smetnjama

Član 56

Primena psihohirurgije i sterilizacije u lečenju lica sa mentalnim smetnjama, zabranjena je.

Medicinska istraživanja nad licima sa mentalnim smetnjama

Član 57

Medicinska istraživanja nad licima sa mentalnim smetnjama mogu se vršiti samo na način i po postupku propisanim zakonom.

XII POSTUPAK PREMA LICIMA SA MENTALNIM SMETNJAMA, UČINIOCIMA KRIVIČNIH DELA ILI PREKRŠAJA

Dovođenje na pregled lica sa mentalnim smetnjama od strane službenih lica

Član 58

Kada ovlašćena službena lica ministarstva nadležnog za unutrašnje poslove, prilikom vršenja svoje dužnosti, osnovano posumnjaju da se radi o licu sa mentalnim smetnjama, čije ponašanje predstavlja opasnost za njega ili za druga lica, dužni su da, bez odlaganja to lice dovedu u najbližu zdravstvenu ustanovu, radi pregleda.

Promenjene okolnosti u toku izdržavanja kazne lica sa mentalnim smetnjama

Član 59

Kad se kod lica koje se nalazi na izdržavanju kazne zatvora, utvrdi postojanje mentalnih smetnji, postupa se u skladu sa odredbama zakona kojim se uređuje izvršenje krivičnih sankcija.

Postupak prema licu iz stava 1. ovog člana, osim u slučaju smeštaja bez pristanka, isti je kao postupak prema drugim licima sa mentalnim smetnjama.

Postupak prema licu iz stava 2. ovog člana primeniće se i na osuđeno lice kome je, uz kaznu zatvora, sud izrekao i meru bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja za vreme izdržavanja te kazne.

Mera obaveznog psihijatrijskog lečenja na slobodi lica sa mentalnim smetnjama

Član 60

Mera obaveznog psihijatrijskog lečenja na slobodi lica sa mentalnim smetnjama primenjuje se u skladu sa odredbama zakona kojim se uređuje izvršenje krivičnih sankcija, odnosno zakona kojim se uređuje prekršajni postupak.

XIII PREKRŠAJNE ODREDBE

Kazne

Član 61

Novčanom kaznom od 500.000 do 1.000.000 dinara, kazniće se za prekršaj psihijatrijska ustanova, ako:

- 1) licu sa mentalnim smetnjama uskraćuje odnosno povređuje prava iz čl. 6-9, 11. i 38;
- 2) lice sa mentalnim smetnjama podvrgne medicinskoj meri bez njegovog pismenog pristanka, odnosno bez saglasnosti njegovog zakonskog zastupnika (čl. 16. i 18);
- 3) lice sa mentalnim smetnjama zadrži u psihijatrijskoj ustanovi suprotno članu 21. ovog zakona;
- 4) o zadržavanju bez pristanka lica sa mentalnim smetnjama ne obavesti nadležni sud u roku od 24 sata od dana donošenja odluke o zadržavanju bez pristanka (član 25. stav 1);
- 5) ne zatraži od nadležnog suda donošenje rešenja o produženom zadržavanju bez pristanka lica sa mentalnim smetnjama, a zadrži ga na bolničkom lečenju i nakon isteka trajanja zadržavanja bez pristanka određenog u rešenju suda (član 34. stav 1);
- 6) povredi obavezu čuvanja naročito osetljivih podataka o ličnosti (član 39);
- 7) postupa sa medicinskom dokumentacijom suprotno odredbama čl. 41. i 42. ovog zakona;
- 8) ne otpusti lice sa mentalnim smetnjama istekom vremena zadržavanja bez njegovog pristanka određenog rešenjem nadležnog suda (član 45);
- 9) u lečenju lica sa mentalnim smetnjama postupi suprotno čl. 46-50. ovog zakona;
- 10) ako postupi suprotno odredbama člana 55. stav 4. i člana 56. ovog zakona;
- 11) preduzima medicinska istraživanja na licu sa mentalnim smetnjama suprotno članu 57. ovog zakona.

Za prekršaj iz stava 1. ovog člana kazniće se i odgovorno lice u psihijatrijskoj ustanovi novčanom kaznom od 50.000 do 100.000 dinara.

Član 62

Novčanom kaznom od 50.000 do 100.000 dinara kazniće se zdravstveni radnik ako postupi suprotno odredbama člana 16. st. 1-3, člana 17. stav 2. i člana 18. stav 3. ovog zakona.

Novčanom kaznom iz stava 1. ovog člana kazniće se zdravstveni radnik, zdravstveni saradnik kao i druga lica zaposlena u zdravstvenoj ustanovi ako postupe suprotno odredbi člana 39. ovog zakona.

XIV PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Nadležnost ministra za poslove zdravlja

Član 63

Ministar nadležan za poslove zdravlja doneće propise za sprovođenje ovog zakona u roku od šest meseci od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Nadzor nad primenom zakona

Član 64

Nadzor nad primenom ovog zakona sprovodi ministarstvo nadležno za poslove zdravlja.

Dužnost zdravstvenih ustanova

Član 65

Zdravstvene ustanove, čija je delatnost obavljanje poslova zdravstvene zaštite mentalnog zdravlja, uskladiće opšte akte u roku od 12 meseci od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Primena zakona

Član 66

Na postupke započete pre stupanja na snagu ovog zakona primenjuju se propisi koji su važili do dana stupanja na snagu ovog zakona.

Član 67

Danom stupanja na snagu ovog zakona prestaju da važe odredbe Glave druge (Zadržavanje u zdravstvenoj organizaciji koja obavlja delatnost u oblasti neuropsihijatrije) Zakona o vanparničnom postupku ("Službeni glasnik SRS", br. 25/82 i 48/88 i "Službeni glasnik RS", br. 46/95 - dr. zakon, 18/05 - dr. zakon i 85/12).

Stupanje na snagu

Član 68

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku Republike Srbije".